

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940

ΟΙ ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Του ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

«Θεωρώ αυτό το υπόγειο αίτημα και τον τρόπο καθ' όσον διευτυπώθη, ως κήρυξη πόλεμου!»

Αυτά είναι τα λόγια που μόλις είπαμε, ανοίξαν κιάλια τις πόρτες της Ιστορίας. Έκει πολεμούν τώρα τ' αδελφία μας. Κάθε στιγμή μας, κάθε νεκρός μας, κάθε χαρά μας και πόνος και στέρησή μας μετριέται με την ανάσα του Κόσμου. Είμαστε ή τιμή του Κόσμου, μέσα στα χρόνια αυτά της άτιμωσής του. Είμαστε ή ελπίδα του μέσου στην απελπισία και την πνιγούρα της ύψιλιος. Μέσα στη νύχτα της ταπεινώσεως και μέσα στους εξευτελισμούς, είμαστε το φως της Μεσόγειος. Άλλοι το πρόδωσαν, αυτό το φως. Εμείς το κρατούμε. Δεν πεθαίνει ή Ελλάδα! Είμαστε ή χώρα της απροσδόκητης εφόδου. Ταπεινοί, μισοσάρακαδες, άπαισιδοδοί, διαιρημένοι, είμαστε οι απροσδόκητοι της περιφάνειας, της καλωσύνης, της αίσιοδοξίας και της λεβεντιάς.

Μην περάσεις τα ξερά βουνά μας, έχτρέ, συ είπας: οι βράχοι μας σαλεύουν, κυλούν και λυώνουν το φασίσατο. Είμαστε ή πορεία της Αετωρίας μέσα στους αιώνες. Μαζί μας περπατά ή Ιστορία. Είμαστε οι απροσδόκητοι που τρώνε τους τυράννους.

Ο κόσμος που τρώει ν' ακούσει κούφιας νίκης, και δολερές ήττες, και προδοσίες κι αλώσεις άθλιες, και τους τραυούς να πέφτουν χάμου και να κάνουν τους σεληνιαζόμενους Δερβισάδες της ύποταξης, ακούει τώρα ή κόσμο τις νίκες της Μακεδονίας κι εύφραίνεται. Δεν παραπονιόμαστε εμείς για τον όπλισμό μας. Οι αεροπόροι μας κουτουλάνε τ' αεροπλάνα του έχτρου. Το πεζικό μας κυλάει τους βράχους των συνόλων και βάζει τα θεμέλια για τα ΦΡΟΥΡΙΑ της καινούργιας Εξόρως.

Οι Άρχαιοι μας κ' οι Σημερινοί μας συνταριάζονται τώρα μέσα στη διάρκεια της παγκόσμιας ανόδου, που κι αυτή βγαίνει από τα ιερά κόκκαλα των Έλλήνων.

Κάθε Έλληνας μετριέται με το ανάστημα της Αθανασίας.

Οι μισεροί άνθρωπάκι που χρόνια θρέψαν την ήττοπείθεια στα σπλαχνα της ελληνικής διανοήσεως, ως ντραπούνε κι ως ξαναγυρίσουνε τώρα στο σκοτάδι της στείρωσής τους. Αότη ή πέμπτη φάλαγγα της άρνησης που ποδοπατούσε κάθε τιμία πρόθεση, ως τσεκιστεί κάτω από τ' άγια πόδια του στρατού μας π' ανεβαίνει τα βουνά της Αλβανίας. Δεν έχει θέση γι' αυτούτους ανάμεσα στους Άντρες. Ο Στρατός τους πολεμάει. Να μάθουμε να σεβόμαστε αυτούτους που έτοιμάσανε τις ψυχές τέτοιου Στρατού.

Ήρθε ή ώρα να νιώσουμε πώς είμαστε ή μεγάλη υπόθεση της οικουμένης.

Οι Έγγλέζοι κι εμείς.

Οι Έγγλέζοι, οι Κινέζοι, κι εμείς. Με την ολοκληρωτική λεβεντιά μας ενάντια στον ολοκληρωτικό δόλο του φασισμού. Έναντια στους μπράβους της διεθνούς πλουτοκρατίας.

Αυτές οι μέρες γράφουμε και πάλι στις ελληνικές βουνοπλαγιές και στ' ακρογιαλίες μας το ψηλός του ανθρώπου κι αναταράζουνε τη μούδια πανανθρώπινη ψυχή.

Οι Έγγλέζοι, οι Κινέζοι κι εμείς. Η Τριάδα που κρούει την ώρα της απολύτρωσης.

Τό αίμα μας δίνει τη γής με την άρετη της θυσίας.

Λέμε τα όνόματά μας οι τρεις μας εμείς και τα ξαναλέει ή δόξα μέσα στο φως, μέσα στα πρωινά και την καλοκαιριά της Ιστορίας.

Φτιάσαμε τους Όμηρους. Στέρηση με στέρηση, αίωνα μ' αίωνα, νύχτα με νύχτα, φτιάσαμε το στρατό για τους Όμηρους. Είμαστε ή απροσδόκητη κι ωστόσο ή παντοτεινή καλοκαιριά της Ιστορίας.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

Δυό σονέτα για τήν

ΕΛΛΑΔΑ

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Στις 27 Οκτωβρίου 1940, την παραμονή της Μεγάλης Ήμέρας, αισθανθήκα την άνογη να γράψω (κ' ήμουν ακόμα στην Καρυστο) δυό σονέτα για τήν Ελλάδα. Κάτι πιο θέσιο και πιο αλάθητο απ' τη συνειδητή μου ύπαρξη και σκέψη μου είπα, ότι εκείνη ή μέρα κ' εκείνη ή ώρα ήταν ή μέρα και ή ώρα της μεγάλης Παραμονής. Με τα δυό μου σονέτα για τήν Ελλάδα κλείνει ένας κύκλος 75 σονέτων, που θα ιδούν κάποτε το φως.

Στη γή μου τόπο βρήκα, νόημα κ' αίμα. Τόν τόπο τόν νιομίσαν κι' άλλοι. Ε'Η πύλη πλατεία κ' εύρύχωρος ή όδος. Σάν φίλοι μπαίνουν κ' οι έχθροι. Τών «βάρβαρων» τ' όρεμα

πιο κόσμο ήταν. Και το νόημα ψέμα κατάντησε στών άπιστων τα χείλη. Μά... βρήκα (ν' είναι τάχα του Μαθήτη, του Παπαφλέσσα ή του Λεωνίδα;) κ' αίμα.

Δεν πάγωσε δσα χρόνια κι' αν περάσουν. Όσοι τό χύσαν — όχι, δεν τό χύσαν. Κι' αν τόχουν χύσει κιάλας άπειροι άλλοι

(το ξέρει ή 'Ελλάδα μου) θα πλημμυρίσει ώσαν χρυσάφι όγρό τις φλέδες πάλι εκείνου, που έτοιμος για να τό χύσει.

Η ΜΥΣΤΙΚΟΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Του ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ

Η αισθητική, που θέλει οτις μορφές της ζωής σύμβολα του πνεύματος, πλησιάζει τόσο την καλλιτεχνική συγκίνηση στη θρησκευτική. Ωστε θρησκεία και τέχνη να παρουσιάζονται συχνά ως δυό διαφορετικά φαινόμενα της ίδιας πείρας.

Παρόμοια αισθητική δοούλεφε και στη Σολωμική ποίηση έννοούμε την ποίηση που ή Σολωμός έδωσε στην ώριμότητά του, όταν στο πνεύμα του άποκαλύφθηκε ή έννοια της ούρανης της Καντανής φιλοσοφίας, ή κίνηση των ήθικών αξιών, που όδηγησε τη σκέψη του στο κορυφαίο της.

Η ποίηση του Σολωμού πλαθεται από μέσα προς τα έξω, ή έξωτερική μορφή της είναι ή υλική προβολή του κρυμμένου πνεύματος, το σωματικό φαινόμενο που λάμπει ή άσώματη Ίδέα.

Η Σολωμική τέχνη έκφράζει στο αισθητό τ' νοητό και στο μερικό το γενικό, γι' αυτό

(1) Η μελέτη αυτή του κ. Αύγερη πρωτοδημοσιεύθηκε πρό πολλών έτων στο περιοδικό «Φιλολογία». Έπειδή άσχολείται με την έννοια της ελευθερίας από φιλοσοφική και πολιτική άποψη, κρίναμε επικαιρό, για τη σημερινή κατάσταση που παρουσιάζει το θέμα, να την ξαναδημοσιεύσουμε εδώ με κάποιες αλλαγές που έκανε στο πρώτο κείμενο ή ίδιος ή συγγραφέας.

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΣΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ «ΣΙΒΥΛΛΑ»

Του ΣΩΚΡ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΥ

Ύστερα από την άνάγνωσή της, που έκαμε ή ίδιος στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, το περασμένο Σάββατο.

Ο Άγγελος Σικελιανός πάλλεται δλόκληρος από ρυθμό. Η κίνηση της ψυχής του, της κεντρισμένης από το βαθύ και ύψηλό του πνεύμα, τον πλημμυρίζει δλόκληρο και ή παλμός της ή τόσο ζωντανός, ή τόσο αυθόρμητος κ' ή τόσο σφυροκοπημένος από την έσωτερική καλλιέργεια και τον πνευματικό πολιτισμό του Ποιητή, φτάνει ως τις τελευταίες άκρες του κορμιού του.

Δίνει απλά και ελικρινά τον πλούσιο αυτό του. Τόν έαυτό του βαθεία και πρωτεϊκά αισθανόμενο. Έτσι αισθανόμενος ή ποιητής ζει την Άλφειά. Αισθάνεται τη μάνα του Γη, τη φύση του, τ' όθεό του, εκείνο που τόν γέννησε, κείνο που τόν άνάστησε. Γι' αυτό στο δόσιμό του, στο ποίημα του, στο στίχο του, στο πεζό του, στη σκέψη

Η γή της Άνθρωπότητας μονάχη, μονάχη κ' έρημ, άνόργωτη και στείρα, Μιά χούφτα χόμα, σκούβοντας, έπηρα και τόφερα στον τόπο μου. Κι' άστάχυ

μεγάλο φύτρωσε. Ποιός ξέρει, θάχει βαθεία, παλιά της γνωριμιάς την πείρα με την πατρίδα μου ή κλαμένη χήρα, που λέγεται Άνθρωπότητα. Τη ράχη,

που σήμερα έρημ, μαύρη έχει άπομεινεί, τη φώτισε άλλοτε ένας ήλιος. Πίνει, ναι, πίνει ακόμα από το φως του ή δολία.

Για σκέψου, αν σμιζουμε, τι πρασινάδα θα βγει, τι θέια θ' ανόισουνε περβόλια, αν σμιζούν ή Άνθρωπότητα κ' ή Ελλάδα!

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

είναι τυπικά ιδεαλιστική όπως ή ήθική του. Η ήθική του είναι μ' έναν τρόπο ή έσωτερική του αισθητική, που δουλεύει τον κόσμο του από το βάθος στην επιφάνεια, κάνοντας να συμπέφτει άδιάκοπα το ώραίο με το άγαστό.

Οι Έλεύθεροι Πολιορκημένοι είναι ή μεγαλύτερη πραγματοποίηση αυτής της θεωρίας. Είναι φανερό πώς πριν ακόμα διαμορφωθεί το έργο, στο πνεύμα του ποιητή εξαίψαν πρώτα οι ήθικές αξίες κι' αυτές ύστερα έφεραν στην επιφάνεια τις αισθητικές αξίες. Στο ποίημα αυτό ή Σολωμός έκλεισε ή ύψηλότερη γνώριση ή πνευματική του πείρα.

Οι Έλεύθεροι Πολιορκημένοι είναι ή άνώτερη Σολωμική ανθρωπότητα, που μέσα της πραγματοποιείται ή νίκη του πνεύματος στην ύλη, της ελευθερίας στη δουλεία, του άγαθού στο κακό. Όλόκληρο το ποίημα είναι δυσημισμένο σε μία θρησκευτική άτμόσφαιρα, που θυμίζει το πάθος του Χριστού. Όπως εκείνος από το Γολγοθά φτάνει στην Άνάσταση, έτσι κι' οι Έλεύθεροι Πολιορκημένοι, άφοι περάσουν μία κλίμακα από δοκιμασίες, την έβδομόδα των παθών, ξεσπάζονται με το μαρτύριο και τη θυσία. Όλόκληρο το ποίημα το διαπερνά ή έννοια του Χρέους σά μ' ή (ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 2)

«μιας σ' αυτή τη μεγάλη ένταση που έλαχε τριγύρω μας ή άέρας, στο ρυθμό της επίστράτευσης, της μάχης που γίνεται στην Ήπειρο και των συναγερωμένων που γίνονται στην Άθήνα, μες στον ίσκιό του κινδύνου που κρέμεται από πάνω μας άκατάπαυστα, προσπαθούμε να συγκεντρώσουμε το πνεύμα μας στη μοιραία στιγμή που περνούμε.

Σκύβουμε προς τη συνειδητή μας, προς τις ρίζες της φυλής μας. Μέσα μας σηκώνεται μία μακρινή βοή πλήθους, ένα ποδοβολητό, ένα γνώριμο τραγούδι, εύγενικό και λυπητερό, ένας κόσμος από αισθήματα, άναμνήσεις, πάθη, σπαραγμούς, βάρους και μεγάλος. Μέσα μας κουνιέται ένας λαός.

Είναι ή λαός με τις φουστανέλλες και με τα μακριά μαλλιά, ή μπαρουτάκαπνισμένος, ή άπλος και εύλαβικός λαός, που τραγουδούσε τραγούδια ελευθερίας στα βουνά του Μωριά και της Ρούμελης κ' ύστερα γονάτιζε και μεταλάβαινε, προτού άντικρύσει το θάνατο με τα άρματα στο χέρι.

Είναι οι Νησιώτες με τις μακριές βράκες, που μελετούσαν τον όρίζοντα της Μεσογείου και δραματιζόντανε της Μεγάλης Ίδέας, άκουμπισμένοι στην κουραστή της ελαφριάς κορβέτας τους, άνάμεσα στα κανόνια και στα φορτία της ειρήνης.

Είναι οι Φιλικοί με τα έμπορικά βιβλία τους και με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Άνθρώπου, ή Ρήγας Φεραίος με τη μεγάλη, φλογισμένη καρδιά του, ή γέρο Κοραΐς με την ξεθωριασμένη ρεντιγκότα του και με τα συγγράμματα των Άρχαίων και με τα καλάμαρια του και τα χαρτιά του και με το φωτεινό του μέτωπο όπου σχεδιάζόντανε τα μελλούμενα του γένους, κι' ή Διονυσία Σολωμός, μοναχικός περιπατητής στις άκτές του Ίονιου περφήνας, όνειροπαρμένος, με τα μαλλιά στον άνεμό, με το βλέμμα χαμένο στο άπειρο των γαλανών ούρανων.

Είναι οι άνθρωποι μας, οι πάπιοι μας, οι θείοι μας, τα αδελφία μας, οι φονταροί του Κιλίκις και του Σκρά, ντυμένοι χακί σαν τους σημερινούς, οι ναυτές των χτεστών πολέμων με το ζωννό το πρόσωπο και με την κοροϊδία στα χείλια, ή Κρητικοί άγωνιστές με τις βράκες και με τα στιβάγια, ή Μακεδονομάχοι με τα χωριάτικα ντυσιμάτα και με τα ταραούσια, ή δεσποτάδες, ή άρχιμαντρίτες κ' ή δημοειδίσκαλοι, που κρατούσανε ζυγή την ψυχή του έθνους στους σκοτεινούς κάμποους της Βαλκανικής και που τους μαζεύαμε το πρωί, στα άλωνια, σφαγμένους και άκρωτηριασμένους.

Είναι οι γενεές των κοριτσιών με τα κατεβαμένα βλέφαρα, που έκλαιαν, πίσω από τα κλειστά παντζούρια, τα πικρά δάκρια της δουλείας. Είναι οι ελεύθεροι κλέφτες, ή πειρατές της Μάνης, ή μαυρειδεροί Άκρίτες της Μικρασίας. Είναι οι ταπεινοί ραγιάδες με την άκοίμητη πίστη, ή λαϊκοί τραγουδιστάδες κ' ή λυραήδες που γυρούσανε τα χωριά Ιστορώντας τα πάθη του Έρωτόκριτου και της Άρετούσας, ή σοφολογιώτατοι με τις συγκινητικές ελληνικούς τους, ή καλόγεροι με τα τουφέκια και με τα μοναστήρια που είτανε πυριτιδαποθήκες. Κι' ή Γέρος του Μωριά άπάνω στο όλογο, με την περικεφαλαία του και με τα γιατογάνια του και με τη φοβερή φωνή του που όριζε τις νίκες και τις σφαγές.

Είναι ή λαός των βοσκών, των γεωργών, των βασκάλων, των έμπόρων και των καρδοκόρηδων, ή λαός των προσκυνητών και των πανηγυριστών στις άσπρες έξοχικές έκκλησιές μες στα κυπαρίσσια και τους έλαιώνες. Είναι ή λαός που χόρευε το συρτό, την τράτα και τον πεντοκάλη, ή ίδιος ή λαός που γυρούσε περιπαθής, με τις ελκόνες, στα Τείχη του Βυζαντίου, κ' έψελνε «Τη Ύπεριμόχα».

Είναι ή Ελλάδα, είναι το αίμα μας, το σώμα μας και το πνεύμα μας, το οπτικό μας, ή άγάπη μας, ή άφοι των πατέρων μας ή άμορφη πατρίδα.

Είναι ή Ελλάδα που κάνει πόλεμο για την ελευθερία της και για την τιμή της. Η Ελλάδα κουνιέται στην ψυχή μας, μάς πονει και μάς καίει.

Αυτή τη στιγμή, τη μεγάλη, την Ιστορική στιγμή που μάς έλαχε να ζήσουμε, δεν υπάρχει πιά στη συνειδητή μας καμ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

Υπέρ της Άχαϊκής ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΠΟΛΕΜΗΣΑΝΤΕΣ

Ανδρείοι σεις που πολεμήσατε και πέσατ' εύκλειδ' τους πανταχού νικησάντας μη φοβηθέντες...

Εγράφη εν Άλεξανδρεία υπό Άγαίου: Εβδονον έτος Πτολεμαίου Λαβύρου.

K. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Νίκη

Εβρέθηκ' ένα άτιμητο βραχίδι! Τώρα που οι άρχαιοι ξαναίχσαν άγώνες, Που της Πατρίδας είναιυ ζωονόγες...

A. ΜΑΒΙΛΗΣ

«Πόλεμος πάντων πατήρ» ΜΙΑ ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΕΜΠΕΡΙΑ

Το Γ. Μ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗ

Από δσα άκουσα τις τελευταίες μέρες, λόγω έθουσιασμού είτε φρονημάδας, μετρημένα είτε άπερίμετρα, τις στιγμές αυτές που άδες κί...

ΤΟ ΠΙΟ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΓΑΘΟ

Του ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΙΝΗ

Τό ίδιο γίνεται και τώρα στα θουνα της Ήπειρου, Σάν τό θρυλικό Βασιλιά των κλέφτικων τρανο...

Μή η πραγματικότητα, άλλωστε, δέν είναι αυτή, Ο δολοφόνος του Μαρτίου, ό έμπιστος δυνάστης...

Μα η πραγματικότητα, άλλωστε, δέν είναι αυτή, Ο δολοφόνος του Μαρτίου, ό έμπιστος δυνάστης...

Άλεξαντρινά έπιγράμματα

ΤΟΥ ΦΙΛΟΔΗΜΟΥ (1)

Πάλ' Άνθ., V, 306 «Κλαίς, με συγκίνηση μιλάς, άνήσχυε κοιτάξες, ζηλεύεις, όλο με φιλείς, μ' άγγιζεις κάθε τόσο...

Αγάπησ' όλοι τό περιβόη. Γλέντησ' πρώτα τό γλέντι δέν γνώρισες; Κι άν έγασα τό νοδ, θεός μου φταίει...

Και πράγματι, πάνω άπ' όλες τις άγωνίες που μάς τόχηκε να υποφέρουμε σήμερα, πάνω άπ' όλες τις στερήσεις και τις θυσίες που μάς άπαιτούνται, τό γεγονός ότι...

ΟΧΙ

Του ΔΗΜ. ΦΩΤΙΛΑΔΗ

Τό σημείωμα αυτό κόπησα να τό γράφω τό άπόγευμα της περασμένης Παρασκευής, έπειτα από δύο πρωινούς συναγενημούς...

Γελοιογραφικό σχέδιο του Χ. Γάσσου: «Φυσιολογική «μεγάλη» άνδρύν».

ΜΙΣΤΡΑΛ 'Ο Έλληνικός ύμνος

ΜΕΤΑΦΡ. Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Με την ασή και ή θάλασσα μενεζεβένια λάμπει, και με τό φός τά πάντα ξαναίχσανου, Νά ή άνοιξη γυρίζει, να τό χελιδόνι στον Παρθένω άναοχιζεί τη φωλιά του!

Αθάνατο Έλληνικό πνεύμα

ΕΞΥΠΝΑ ΑΣΤΕΙΑ

Του ΔΗΜ. ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ

Το Έλληνικό λαό την ζυμίδα και τό μυαλό του τη φρεσκότητα να τό θυμάς, κανείς. Στά μια φορά αυτό υπερέχουν. Και τ' ινική μονοψήφια ύποπείραμα...

ΑΠΟ ΤΟΥΣ "ΚΡΗΤΙΚΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ.."

Η ΤΥΡΑΝΝΙΑ ΤΩΝ ΕΝΕΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Του ΣΠΥΡ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ

(Δημοσιεύουμε παρακάτω ένα χρονολογιστικό απόσπασμα από τους περιηγητικούς «Κρητικούς Γάμους» του Κρητικού ιστορικού συγγραφέα Σπυρ. Ζαμπέλιου, όπου διακηρύσσεται η τυραννική διακυβέρνηση των προγόνων των σημερινών επιτρόπων της Ελλάδος. Ένεσταν, στην Κρήτη. Το σημαντικό, στο απόσπασμα που δημοσιεύουμε είναι ότι τη διαπίστωση των φερόμενων βαναυσικών των κατακτητών του νησιού, την κάνει άνθρωπος δικός τους, σε επίσημο υπόμνημα, ενώ το παραθέτουμε παρακάτω):

«Ακριβώς της έννομου ταύτης εκδάρσεως την μέθοδον και την διάτασιν θα διασκοπήσωμεν εκ διαστήματος τριακοσίων ενκαυτών. Έπειδή δε οι χρονολόγοι μάς αποτρέπουν εκ προθέσεως το εκδάρτηριον, ημείς θέλομεν μεθικετούσαι τας οδηγίας και την αυθεντίαν υπερτάτων της Βενετίας αξιωματούχων.

Ως έγγραφα περί τον χρόνον, οσας μάς άπασχολεί, η κατάχρησις είχαν υπερπηδήσει τον έσχατον της αιδούς φραγμόν. Οι έκβιασμοί των τελώνων, η πιθανώτερον, η αυξουσα των προσόδων αποστειρωσας είχαν ούτω ταράξει και την δεκανδρίαν, και την σύγκλητον, ώστε ανακριτική επιτροπή άπεστάλη εις Κρήτην έντεταλμένη να εξελέγη περιεσκεμμένως την οικονομίαν της πόλεως και κώμας, και όρη, και άγρους, διεξήτασαν υπό πδσαν έποψιν πρόσπα τε και πράγματα, άφοδ δε συνήθροισαν τας δεομένας πληροφορίας κατέστρωσαν προς φωτισμόν της κεντρικής κυβερνήσεως έκθεσιν λεπτομερή, ένθα αι κρίσεις, αι παρατηρήσεις, τα έκ της έρευνής των πορισματα διετυπώθησαν με ακριβολογίαν.

Παραχωρούμεν τον λόγον προς τον συντάκτην του Συνδικάτου. (έκαλείτο ούτω το εξελεγκτικόν υπόμνημα), εν τη μεταφράσει των άποσπασμάτων τηρούντες κατά δύναμιν το άτμηλητον του ύφους του.

«Είς όσους οίκους εισήλθον, γράφει οστος, εύρον έμπεφαιλεμένην άπανταχοδ την έσχατην άριαν των χρειαδών. Ούτε τροφίμων άποθήκην είδον, ούτε σκεύη άναγκαία εις άνάπαυσιν, ούτε τι άλλο χρήσιμον εις το ζην, μηδ' αούτο του άρτου και του οίνου εξηρημένον. Αι μόν γυναικες περιέρχονται ημίγυμνοι, ολόγυμνα άλλως φέουσαι και τα βρέφη εις τας άγκάλας, έκ δε των άνδρών ολίγνοι οι έγδεδυμένοι, άλλα και ούτοι σακενδυτούντες. Ως δε προς τας καλύδας των, οσται ούδέν έχουσ άνθρώπων κατοικίας έμπεριέχουσιν, εις τούαυτην σπάνιν και ταλαιπωρίαν έλαύνουσι το ζην οι ελεεινοί. Και μόλοντούτο, η παναθία αυτη γενεά βιάζεται υπό τινος αρχαιου νόμου να εισφέρη κατ' έτος εις το δημόσιον δύο έπαλλήλους άγγαρείας, συνιστάμενας εκ δωδεκαμηρου έργασίας, πλην των άλλων άγγαρειών, όσας όφειλει προς τον επιχώριον τοποτηρητήν επί μόνη τη άμοιβή μιας περιπου γαζέτας την ήμεραν. Ως δ' άν τα τέλη ταύτα μη ήρκουν, έτερα ύποχρεώσεις deinότεραι καταθλίβουσι τας ήμέρας των. Η καλύθη του χωρικού δεν είναι κτήμα ιδικόν του άνήκει τω αυθέντη. Ίνα δε επικυρωθή εν τω δικαίωμاتي του ένκατοικειν, όφειλει να τρέψη όρνιθας και όρνίθια, να εύνοχη ή άλέκτορας, να άποθησαυσιζη δωδεκάδας ώών, δι' άν συχνάκις να έξευμενίζη και άγρονόνμον και οικόκυρην. Έξηγουμεθα. Άν και ιδιοχείρως, άν και μετά μόγθου πολλού, άν και ίδια δαπάνη έκτισε τον οίκισκον του ό χωρικός, όμως παλαιότατον κανόνα ούδέν τι άλλο του έργου των χειρών του και της βιομηχανίας του έξουσιάζει, παρά μόνον τα θυρόφυλλα ώστε, εάν τυχόντως έκ-

διωχθή, η θελήση να μεταικήση, μόνως τας δικίδας, έχει δικαίωμα να έπαρη εις τους ώμους, και ούδέν άλλο. Διά τούτο δε και οι ασχροκερδείς εισποάκτορες, έγκαταγράφοντες εις τους λογαριασμούς όλας καθόλου, τας θυρας του οίκισκου, και α' τας συλλήθδην τας έσωτερικάς, πολλαπλασιάζουσι τους πόρους του φορολογίου, πλουτίζοντες με την άπογύμνωσιν των κατοίκων έαυτούς και τους ύπαλλήλους των.

«Και ει μόν τάδε μόνον έτύγχανον τά βάσανα των γεωργών, ύπομονή. Άλλά και έτερα, άλλά και χείρονα έτι deinά κατατρώχουσιν αυτούς εν επιμέτρω. Έκαστος βοός καματηρός όφειλει ν' άροτριώση ύπερ τον δημόσιον δεδομένην τινά έκτασιν γής. Έάν η σπορά επιτύχη η άποτύχη άδιάφορον. Ούτως η άλλως, ό χωρικός θ' άποτίση προς τον εισπράκτορα το τριτημόριον της σποράς. Και οι μόν βοές χρεωστοίσι τω δημοσίω δύο άγγαρείας κατ' έτος, τα δε φορτηγά, ίπποι, ήμίονοι και όλοι όφειλονται και αυτοί προς τον αυθέντην του αυθέντου των δύο κατ' άρεσκείαν τούτου ταξίδια κατ' έτος τα δε ποίμνια, τέλος, πλην της βασιλικής δεκατηλογίας, εις ην ύπάγονται, έπιπίπτουσιν ένθεν κάκειθεν εις παντοδαπάς άλλας παγίδας τας όποιας έπινοούσι και στήνουσιν οι τελώναι, όπως άποροφώσι τους καρπούς της γής.

«Άλλ' έχομεν και έτερα έτέρα είδους παρανομήματα να καταμηνύσωμεν, προστίθισιν ό ανακριτής. Έάν ό χωρικός κληρονομήση άμπελον τινά, (δηλαδή κουτσουρα και φύλλα, επειδή το έδαφος ανήκει άπανταχοδ και παντοτε τω δημοσίω), άμπελον, εις τόπον χέρσον φυτευθείσαν παρά του γονέως του, πρώτων μόν θα πληρώση προς τον γεωκλήτην πέντε κάδους, η κατά την έγγραφιάζουσιν λέξιν πέντε μυστάκια οίνου ανά έκάστην άμπελον έπειτα δε θα υποχωρήση τής όλης προσόδου. Τι άπολείπεται; ολίγον, η μηδέν. Και όμως η έκρυθμος αυτη κυβερνήσις επί τη ύποθέσει, μη η πείνα των πατητών ήλάττωσε κατά τι έντος των οινοπαιητικών σκευών το μέτρον της σταφυλής, επιβάλλει εκ των προτέρων άνεξελέγκτως επί του τυρωγίου φόρον τινά επιπρόσθετον, προφαρισσα δια την ύποτιθεμένην έκπίτωσιν δεκα τοίς εκατόν... Άλλ' επιλείπει άν ήμεις ό χρόνος θέλοντας να αναφέρωμεν άνελλειπή την σερίαν των αλογίστων μηχανημάτων, ύφ' άν τα κυριώτερα προϊόντα του βασιλείου καταπολεμούνται. Τι παραδείγματα χάριν έπινοούσιν οι ύποτελώναι, όπως εισπράξουσι τα τέλη παχύτερα του θεόντος; Διαιροούσιν αυθαίρετως και ύποδαίροισι τ' άμπελία εις τόσα τμήματα. Έπειδή δε όλίγα τούτων παράγουσιν ύπερ τα δεκαπέντε μυστάκια κατ' έσοδιον, οι ύπάλληλοι, τον δόλον συνδιάζοντες εις την βίαν, αυτοί μόν ιδιοποιούνται δε δύο τρίτα της προσόδου, προς δε τον πτωχόν οικογενειάρχην δεν αφήνουσιν, η το έτερον τρίτον μοναχά, άλλ' οίμοι κατανοκαμισμένον και το τριτημόριον αυτό από διαφόρους άλλας πλεονεξίας. Ωστε δύναμαι να βεβαιώσω εν συνειδήσει, ως το άντι διαθεθειω με την προσήκουσαν τη Y. Γαληνότητι ελόαθείαν, ότι, αούτολεζει, εις αυδέν γεωργου οίκον είδον άποθήκας η σκεύη προς διατήρησιν του οίνου δειγμα προφανές, ότι η οινόποιια, εξαίρετα πορισμός της νήσου, προβαίνει όσημέραι εκλείπουσα.

«Πώς, δε οι εδοπορότεροι αναπληροοσι την έλλειψιν σκευών και έργαλείων; Δανειζόμενοι αυτά παρ' άλλων. Τίνες δε ούτοι; μη συγχωρείται; Πολλού γε δεί. Τα δανειζουσιν αυτοί οι ύποτελώναι προς όδς χάριν άποτήμιώσεως, ύπόσχεται ό γεωργός να παραδώση έλαιον, η μεταξίον, η οίνον της προσεχούς

ελασδίας τοσοούτον, όσον άπαιτήση η συνειδήσις του δανειστού το δανειστού αούτο; όστις υπό ποσχημα δημόσιου λειτουργού έκτραχηλίζει τον εργάτην άμα και την κυβερνησιν, καταβροχθίζει δικην λύκου τα ποίμνια του γεωργου, το δε έλαιόν, τον οίνον, τον σίτον, τους λοιπούς καρπούς εξιδιάζεται, χωρίς να δώση λόγον της φιλαργίας του, παρ' προς μόνον τον οφρανόν.

«Αι αυται καταχρήσεις διαπράττονται και επί προσώπων. Έκτιμηται των κτημάτων και των εισπρατων άποστέλλονται ύπάλληλοι τινες (άπλοι γραφείς) άλλο τι μη επαγγελόμενοι η το πως και πόσον βαθύτερα να έκδαρωσι τον λαόν(1).

«Αι ψυχάρπαγες αυται άρποικαι συσσωρεύουσιν ως ένέχυρον εις τους όδοιπορικούς των σάκκουσιν πάν το τους δνυχάς των εισπρακτόρων ύπεκφυγόν. Οσως δε συντομώτερον και τους ένοικουόντας άπολείπωσι, και τον οίκον άπογυμνώσωσι, τ, εις άμοιβήν της φιλοξενίας, έφευρισκουν οι μοχθηροί; Μυρία όσα σατανικά αιτιάματα και ουκοφαντίας, δι' άν ένοχοποιούσι και οικογενειάρχην και σύζυγον, και τέκνα, ουκοφαντίας, τας όποιας έρείδουσιν επί μαρτύρων και επί έγγραφων ψευδεπιπέστων. Έντολη των ανθούπων τούτων, ως προσηπομεν, είναι η καταδίωξις των κλεπτών, οι δε κλέπται κατ' αλήθειαν, ένεκα της πείνης και του άπελπισμού των κατοίκων πλεονάζουσιν εν τω τόπω τούτω. Άλλά, δυστυχώς, άντι να καταδιώκωσι ληστας και κλέπτας, αυτοι πρώτοι παρεχουσι της κλοπής το μάθημα, τρεφόμενοι, κραυπαλώντες, πλουτίζοντες από κλοπιμαία, η από κλεπταπόδεκτα, προς συγκομιδήν των όποιων, και δη προς ίδιαν. Έτι δικαιολόγησιν, νύν μόν ύποκινούσι την συγκρότησιν ληστρικών συμμοριών, νύν δε διαβάλλουσι τον τιμόν πανηγυριόσων τον κακούργον, άλλος δε άποσαρούσι κόμην δολοκλήρον... Τι τα πολλά; Αυτοσχεδιάζουσιν όμως και πρόφρων έχουσι πάντοτε εις τας παρανομίας των τοσαύτα μέσα δικαιολογήσεως, ώστε με όλην την άγρυπνον και αυστηράν άνάκρισιν του συναδέλφου, εις και μόνος αυτου άπεδείχθη ένοχος βριασιπαρίας, καθα εξαγειται από την δικαιογραφίαν εν όμοι με άλλα έγγραφα διαθιδάτω προς την Y. Γαληνότητα, ίνα η τιμωρία τούτων γεωργών χρησιμεύση και νύν και εις το έξής ως σωφρονισμός και προς τους λοιπούς ύπηρέτας του Δημόσιου.

Τι δε να αναφέρω και περί των εν ταις κώμας τοποτηρητών; Άλλοίμονον! «Κατά νόμον, ό Καστελλάνος του χωριού δεν δύναται να δικάση κρισολογίαν, το αίτούμενον της όποιας ύπερβαίνει τα δύο φλωρία(2). «Δυνάμει, όμως, μεταγενεστέρας τινός διατάξεως, ό τοποτηρητής επετέτεινε την δικαιοδοσίαν έως της αξίας διακοσίων ύπερπύρων. Τι προήλθεν έντευθεν; έπειδή επί πάσης φιλονεικουμένης χρηματικής ποσότητος ό δικαστής ύπεξαιρεί δικαιωματικώς ύπερ αούτο όκτώ τοίς εκατόν, δια τούτο, τας μόν ευτελεστέρας των κρισολογιών έξογκώνει οστος εις αξίαν διακοσίων ύπερπύρων, άπολαμβάνων ούτω προς ίδιον όφελος δεκαέξι τοίς εκατόν, τούς δε αντιδικούς αυθαίρετως και παραλόγως και

οίονει επί φύλλου πηδήματι ύποβάλλει ού μόνον εις πρόστιμα, τα όποια ώσαύτως σφετερίζεται, άλλά και εις άλλας άλλης τάξεως έκβιάσεις, έξ άν ό καλότυχος παρίσκει εν τω συνόλω επί του αίτουμένου τριακόνα η τεσσαράκοντα τοίς εκατόν.

«Αντιποιούνται δε Καστελλάνοι τε και Άρματολοι την κτήσιν ενός τινος δικαιώματος, τοσοούσον παραλόγως, όσον και άποτροπαίου. Περιοδεύοντες πεζοί, καταβιβάζουσι από του ίππου η του ήμίονου του, και επιβαίνοντες αυτοί άναγκάζουσι τον ζωοκτήτην να τους άκολουθήση πεζός εις όδον αντίθετον, και έντοτε εις περιόδειας μακράς. Τα διατάγματα του Φουκαρίνη καθήγγισαν την κατάχρησιν ούχ ήτιον όμως το κακόν επανήλθεν εν χρήσει, και φοβούμαι μη άθεραπειώς επικρατήση.

«Εμπορόδως μόνον άνεφερα τας άγγαρείας, όσαι ταλαιπωρούσι τους νησιώτας — εξακολουθεί γράφων ό ανακριτής. Το καθήκον θα με προσεκάλει να διηγηθώ και περισσοτέρα αλλά μη ευκαιρών να εκθέσω περί της μάλιστα αυτης, όσα όφειλον, περιορίζομαι εις τινά όλίγα.

«Τό χρέος των κατοίκων του εργάζεσθαι δι' άγγαρείας εισήχθη εις διάφορα μέρη της νήσου χάριν της έγέρσεως φρουριών. Μικρόν κατά μικρόν η χρήσις των άγγαρειών έγενεικεύη και έπολλαπλασιασθη εις τρόπον ώστε απέδη συνήθεια δυσαστόφευκτος. Πας κάτοικος του Μεγαλοκάστρου, από 15 έως 60 έτών, χρεωσται, αούτος όμοι με όλα τα φορτηγά του, ύπηρεσίαν έξ ήμερών κατ' έτος. Και οι μόν κάτοικοι Ρεθύμνης όφειλουσιν εις την κατασκευήν των επάλλεων έργασίων δωδεκαήμερον, ο' δε των Χανίων ήμέρας έργασίας δεκαοκτώ. Ο θελών ν' απαλλαγθαι της καταναγκάσεως άνταναγκάζεται να ύποστήση έμισθόν τινά ύπηρετήν άλλως άποτίει εις το ταμεινον μόν μόν δεκατρια, ποδ δε και πλείονα ύπερπυρα, και τοιουτοτρόπως ούίζεται από την βίαν των άγγαρειών. Η Y. Γ. ως φαντασθήσιας και όσας άλλως ειδους εις καταχρήσεις άνοίγει την άχορταγίαν των άγγαρευτών η επίφοδος αυτη συνήθεια.

«Εάν δε έπιφοδος προς το ύπικον ύπάρχη η άγγαρεία της ηηρας, όπόσον φοβερωτέρα διατελει η της θαλάσσης. Ο ελεεινός άγρότης δεν κοιμάται ήσυχος. Νύκτα και ήμεραν τρέμει μη, συλληθθεις άπροσδοκίτως εις το χωράφιον, άλυσιδέστος εις την δουλείαν του κατέργου, μακράν της λιμοκτονούσης οικογενείας του, εν ύπηρεσίαν έξήν. Ης εν επιμέτρω άγγυει της διάρκειαν, εκείθεν δε μετακομισθή εις τόπους η εις μάχας, όθεν εύρήθωι συνήθως εισιν οι επανεργόμενοι. Διά, άντι τοιαύτης συμφοράς, εάν μόν πέννης, πωλεί το έσχατον αιγιδιοπόδατον εις μηδαμινήν τιμήν, η απαλλοτριού το χωραφιδιον του όπως άποτίση το νενμισμένον λύτρον, ίσον εικοσι χρυσών φλωρίων. Εάν δε οστε πρόσβατον έκτίηται πλέον, οστε χωράφιον οστε τι άλλο εις τον άγρον, τότε άποδιδράσκει εις τόπους άπροσίτους, όθεν μετά χρόνον μακρόν δεν εξέρχεται, η υπό τον όρον, παρά των καστελλάνων επιβαλλόμενον, ότι θέλει καταμηνύσει τα κρυπτήρια άλλων συμφυγάδων, και εξαίρετως τα των συγγενών.

«Συγκεφαλαίων εν βραχυλογία τα παθήματα του ύπηκόου σου, έπιλέγω προς την Y. Γαληνότητα, ότι η έξοχη επιβαρύνεται ταυτοχρόνως και από τας άγγαρείας της ηηρας και από άγγαρείας της θαλάσσης, ότι μαστιζεται από φόρον άλυποφόρου, ότι εκγυμνώνεται και από λυμεώνας τοποτηρητάς, και από χωροφυλάκας, συγ-

γενείς, η ύποχειρίους τοίς τοποτηρηταίς, και από δουροφόρους έτι των χωροφυλάκων τούτων, ότι καταθλίβεται από άπανθρωπίαν τελώνων και ύποτελώνων, από έκβιασμούς και κακώσεις άκαταλόγιστους, από δικαστάς κατηλεύοντας την δικαιοσύνην, από παρανόμους καταδιώξεις, είτε ένεκεν ύποτιθεμένων χρεών προς το δημόσιον, είτε ένεκα διαβολικών διαβολών, από επισκέμεις ληστρικές πολιτικών, στρατιωτικών και έκκλησιαστικών ύπαλλήλων, προς όσους οι χωρικοί άναγκάζονται να χορηγώσι το μόν κατάλυμα και τα φορτηγά δωρεάν, την δε τροφήν εις τιμήν γελοίαν, ότι, συνελόντι ειπείν, η έξοχη διατελει υπερβεβαρμένη από φορτία τοσαύτα, και ούτως επαχθή, όσον τε και παράνομα. Και ει μόν οι λαοί ούτοι ήσαν πλούσιοι, ίσως ήτιον λυπηράς θα συνεπέφερε τας συνεπειας η καταπραγμοσύνη. Άλλ' οι Κρήτες οίκοις χώραν πάσχουσιν από λειψανδρίαν, και έπαισθητός φθίνουσιν τον πληθυσμόν, χώραν όρεινήν, έπομένως και ολιγόκαρπον το πλείστον, χώραν την όποιαν, εις επαύξησιν κακοκαιμιών, συχνάκις οι βάρβαροι ληίζουσιν, ανθρωποφαγόντες, παρθενοφορόντες, έρημοποιούντες δια πολυπληθούς αιχμαλωτίσεως. — Όποια τις πραγμάτων κατάστασις, Πρίγγον Γάληνότατε, όταν τους όλίγους της γεωπονίας καρπούς διακομίζουσι εν όνόματι Υμών νύν μόν η βία Τελώνων, νύν δε η έπίληστια του ταράχου, νύν δε η φιλοχρηματία του καγκελλαρίου, άλλοτε δε η διαφθορά του δικαστου, του λειτουργού τούτου της δικαιοσύνης, όστις εν πλήρει μεσημερία έμπορεύεται και νόμους και θρησκείαν, και ήθικην, και συνειδήσιν και, ότι άλλο σεβαστότερον και εύνομον πολιτείαν!

«Τούτων ούτως έχόντων, τίς ό εύσυνειδητος, ό καταδικάζων τον λαόν της νήσου, ότι άποστρέφεται το δνομα το βενετικόν, δια άπεχθαίρει την κυβερνήσιν μας, ότι βδελύσσεται τους ίππότας μας, προς όδς έξόχως άποδίδει τα αίτια της συμφοράς του, ότι εκ βάθους ψυχής μισει και ύπαλλήλους, και αξιωματούχους, και τιμητάς, όσους εκπέμπει ένταύθα η Y. Γαληνότης;

«Ως έξ άπάντων τούτων, η νήσος, και πρό πάντων η έξοχη περιήσεται εις τοιαυτην άπόγνωσιν, ώστε προορώ εν τω μέλλοντι μέγιστα κακά. Πλην των τιμαριούχων, οίτινες από μόνης ιδιοτελείας όρμώμενοι έμμένουσι προς ύμας πιστοί, οι επίλοιποι των κατοίκων εύχονται έαυτούς και τοίς τέκνοις αυτών μεταβολήν δεσπότου. Και καλώς μόν ούδασιν, ότι, αποβάλλοντες την ήμετέραν κυριαρχίαν, θα περιπέσωσιν αναποδράστως εις το Τούρκου την κυριαρχίαν. Διατρέφουσιν όμως τοιαυτην πεποιθήσιν, ότι χείρων της ένστασής ούδέποτε υπό την τυραννίαν των ύβωμανών άποθήσεται η κακοτυχία των, ώστε πρόθυμοι λέγονται, άντι των παρόντων δεινών, να συμμεθέωσι και αυτοί της δουλείας των λοπών έμογενών, παραδιδόμενοι τυφλοίς όμμασι προς τον Σουλτάνον.»

ΣΠΥΡ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ

(1) Τούς μεσοφόρους τούτους, ένδημιον πανόλην της νήσου, ό ήμισα επί φιλονηρωπίη και άλληρικωφ πεσιδόντος γενόμενος Μαρτινος Δε Καθόλης άστειως άποκαλει Capitanos pro furibus.

(2) Το μόν φλωριον τότε έτιμώτο ήντι 24 1/2 ύπερπύρων, το δε ύπερπύρον η αξία, άν δεν άπατήθηθα, ίσοδυναμεί κατά προοόγγισιν προς σημερινήν οβάνταιων της άδριατις.